

Sosyoloji Derneği, Türkiye

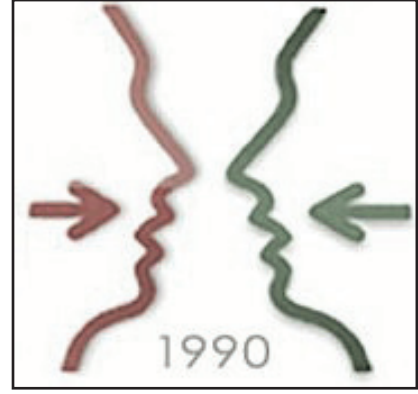
Sosyoloji Araştırmaları Dergisi

Cilt: 14 Sayı: 2 - Gz 2011

Sociological Association, Turkey

Journal of Sociological Research

Vol.: 14 Nr.: 2 - Fall 2011

.....

Robot Krallığı Japonya'nın Görünmeyen Yüzü: Dünden Bugüne Japon Kırısalı

Tolga ÖZŞEN

ROBOT KRALLIĞI JAPONYA'NIN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: DÜNDEN BUGÜNE JAPON KIRSALI

Tolga ÖZŞEN*

ÖZ

Günümüzde doğal felaketlerle anılır hale gelen Japonya, 20. yy.'ın ikinci yarısından itibaren hızlandığı ekonomik kalkınma hamlesiyle günümüzde dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi halini almıştır. Bugüne kadarki Japonya çalışmalarının çoğu da, Japon toplumunun gelişen, kalkınan yüzünü, diğer bir deyişle, madalyonun parlak tarafını ele alagelmektedir. Ancak, Japon kalkınmasının temel destek ögesi olan kırsalın hayati sorunları ekonomik kalkınmanın arkaplanında kalmış; dolaylı olarak da Japonya araştırmacılarının gözünden kaçan 'madalyonun karanlık yüzü' olmuştur. Diğer yandan, Japon toplumunun bugünden yarına değişim sürecini, yaşanan sorunların yarısını analiz yapabilmek için genel eğilimin aksine, hem geleneksel Japonya'yı anlamak, hem de 20.yy'da yaşanan değişim sürecini iyi irdelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada Japon kırsalının özellikle 20. yy'da tecrübe ettiği niteliksel ve niceliksel değişim özetlenmeye çalışılmış, kırsalın bugünü ve yarını okuyabilmek için gerekli analiz çerçevesinin daha gerçekçi ve objektif düzleme oturtulması, diğer bir deyişle yeni bir bakış açısının oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Japon Modernleşmesi, Japon Kırsalı, Kırsal Kalkınma, Kırsalda Sürdürülebilirlik, Sınırdaki Köy

• Yrd. Doç., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Japon Dili Eğitimi Anabilim Dalı

ABSTRACT

Japan that is mentioned with natural disasters recently became one of the biggest economy in the world by rapid economical development since the second half of the 20th century. Most of Japanese studies have also been focused on the development of Japanese society or in another words they deal with 'the bright side of the medallion' until today. However, vital issues of rural which had been the main supporting factor of Japanese development was mostly forgotten and indirectly eluded Japanese researcher's observation and became 'the dark side of the medallion'. On the other side, in order to understand changing of Japanese society from today to tomorrow and analyze current issues of rural, it is needed to understand both traditional Japan and the changing process of Japanese society in the 20th century. Therefore in this paper, quantitative and qualitative changes that Japanese society experienced in the 20th century and the structure of the traditional Japanese (rural) society were summarized and in order to understand the past and the future of the rural, framework of the analysis must be placed on more realistic platform with the objective standarts; in another words, it was emphasized that a new perspective must be formed.

Keywords:

Japanese Modernization, Japanese Rural, Rural Development, Rural Sustainability, Marginal Hamlets

GİRİŞ

Neden Japon Köyleri?

Günümüzde, ekonomik ve siyasal açıdan özellikle son yarım asırdır uluslararası arenada önemli bir figür olagelen Japonya, birçok açıdan sosyal bilimcilerin de ilgisini çekmiştir. Özellikle, Japon modernleşmesi başlığı altında birçok boyutuyla Japonya'nın son 1 asırda yapmış olduğu ekonomik kalkınma hamlesi oldukça ilgi görmektedir. Japonya dışındaki, özellikle Amerika-Avrupa eksenindeki, Japonya çalışmaları arasında ekonomik ve tarihsel boyutlarıyla öne çıkan çok sayıda modernleşme çalışması bulunmaktadır. Bu kadar yoğun ilgi gören Japonya çalışmaları arasında dikkati çeken önemli bir nokta daha vardır. O da, Japonya'ya dair sosyolojik bakış temelli çalışmaların bir o kadar azlığıdır. Japonya toplumu üzerine yapılan çoğu çalışma, literatür çalışması ve/veya bakanlıkların sunduğu verilerin analizi ile sürdürülmektedir. Literatür çalışmalarında birincil kaynaklardan çok ikincil -çoğunlukla İngilizce ve Fransızca- kaynaklar kullanılmaktadır. Diğer yandan, özellikle saha çalışmasında elde edilen birincil verilere dayalı ve/veya Japonca metinler üzerinden toplumsal yapıyı incelemeye yönelik yapılan sosyoloji çalışmaları oldukça sınırlı sayıda kalmıştır. Örnek vermek gerekirse, Ronald Dore, Robert J. Smith ve John Embree gibi araştırmacıların yaptığı çalışmalar¹ haricindeki çoğu Japonya çalışması, yukarıda söz edilen özelliklere sahiptir.

Ülkemizdeki Japonya çalışmalarının geçmişi her ne kadar batıdaki Japonya çalışmaları kadar eski ve de gelenekleşmiş olmasa da, özellikle 1970-1980'lerden itibaren artagelen Japonya araştırmacıları ile birlikte doğru orantılı bir ivme kazanmıştır. Genel itibarıyla bakıldığında, ülkemizdeki Japonya çalışmalarının, tarih, ekonomi, din, kültür alanlarının bakış açılarıyla Japon modernleşmesine yoğunlaşmış olduğu görülmektedir². Bunun yanısıra, Japon dili üzerine olan araştırmaların da gün geçtikçe çoğalmakta olduğu gerçeği de gözden kaçırılmaması gereken noktalardandır.

Japonya'nın günümüz itibarıyla bir *robot krallığı* olduğu, teknoloji ve ekonomi alanlarında dünyada söz sahibi bir ülke olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Ancak aynı Japonya, yaklaşık 70-80 yıl öncesine kadar her 10 kişiden 8'inin kırsal kesimde yaşadığı, yine her 10 kişiden 6'sının tarım ve ormancılık üzerinden geçimini sağladığı bir toplumdur. İşte bu

noktada bir çok yabancı araştırmacının, Japonya'yı çoğunlukla kalkınmış, sanayileşmeyi ve kentleşmeyi tamamlamış Japonya olarak tartışarak, 1950'ler sonrası Japonya'ya odaklandıkları düşünülmektedir. 20. yy'ın başından bu yana Japonya bir çok yönüyle köklü bir değişim yaşadığı bir gerçektir. Ancak halen, geleneksel toplum yapısının izleri de güçlü bir şekilde görülebilmektedir. Bu bağlamda, çoğunlukla modern Japonya'ya odaklanan çalışmaların, biraz daha geleneksel yapıyı da göz önünde bulundurarak tartışmalarını derinleştirmesinin, daha sağlıklı analizleri beraberinde getireceği düşünülmektedir. En basit örnekle, mahalle içerisindeki sosyal kurumların³ ya da kentte düzenlenen geleneksel festivallerdeki organizasyonların yapısı, organizasyonlar içerisindeki bireylerin sorumluluk ve yetki yapıları incelendiğinde, geleneksel köy toplumunun kentteki izdüşümü çok net şekilde görülebilmektedir. Diğer bir deyişle, Japon kent toplumunu, geleneksel köy toplumundan ayrı bir olgu olarak ele almanın sağlıklı bir yaklaşım olmadığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, Japon toplumunu analiz ederken geleneksel yapının da göz önünde bulundurulması geneli anlayabilmek adına sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Japon geleneksel cemaat (*kyôdôtai*) yapısını ve onun içerisinde şekillenen toplumsal organizasyon/örgüt yapılarını, toplumsal hiyerarşiyi, biat mekanizmasını, grup-birey ilişkisini, grup içi uyumu, yetki-sorumluluk mekanizmasını analiz etmeden, mesela Japonların nasıl 27 sene içerisinde savaş kaybetmiş toplumdan dünyanın en büyük ikinci ekonomisi haline geldiklerini anlayabilmek oldukça zor olacaktır.

Ya da, 'Kök-aile' (*Îe*) ile 'Köy' (*Mura*) kavramlarını irdelemeden, 'Köyün Ruhü'⁴ (*Mura no Seishin*) olgusunu tartışmadan, bir ideoloji olarak Japon imparatorluk sisteminin ne anlama geldiğini anlamak; Japonların en zor durumlarda bile grup içi uyumu, hiyerarşik yapıyı bozmamalarının arkasındaki mekanizmayı çözmek ve hatta Japonların II. Dünya savaşındaki yenilgiyi çok kolay kabullenmesinin arkasındaki mekanizmayı anlamak çok zor olacaktır.

Diğer yandan, işsizlik oranının %5 ile –Japonya için- en yüksek değerlerine ulaştığı, *Neet*, *Freeter*, *Working Poor* terimleri⁵ ile sıklıkla karşımıza çıkan, bireyin toplumsal ve üretilen yaşamdan kopmaya başladığını gösteren olguların çoğalmasını; toplumsal çözülmenin, sosyal

ve ekonomik ayrışmaların çok siddetli yaşandığı günümüz modern Japon toplumunu, sadece global ekonomik kriz boyutuyla analiz etmeye çalışmak sağlıklı sonuç vermeyebilir. Ekonomik boyutunun yanısıra dünden bugüne toplumsal yapının da irdelenmesi, hem geçmişteki geleneksel yapıyı, hem ona bağlı oluşan Japonların toplumsal davranış kalıplarını, hem de günümüz modern Japonya'daki sosyal sorunları anlamaya yardımcı olacaktır. Diğer bir deyişle, Japon toplumunun bugününü ve yarınını tartışabilmek için neyin nasıl değiştiğini sorgulamanın daha uygun bir yöntem olduğu söylenebilir. Aksi takdirde Japonya'nın bugünü ve yarınına ilişkin yapılacak analizlerin eksik kalması ihtimali doğacaktır. Bu bağlamda, Japon geleneksel toplumunu ayrıntılı olarak incelemek, özellikle Japonya dışındaki Japonya çalışmaları için de büyük önem taşımaktadır.

Bu sebeple, çalışmada Japon köy toplumu ekseninde II. Dünya Savaşı öncesi Japon toplumu ve savaş sonrası sanayileşme-kentleşme sürecine kırsal tarafından bakılacak, sonrasında ise Japon kırsalının bugünü ve yarını ele alınacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın ilk bölümünde, Japon köy toplumu, Japon sosyologların oluşturdukları kuramsal yaklaşımlar temel alınarak ele alınacak ve tartışılacaktır. Ardından ise, geleneksel toplum yapısının, II. dünya savaşı sonrasındaki sanayileşme ve kentleşme sürecinde nasıl değiştiği sayısal verilerle desteklenerek ortaya konulmaya çalışılacak, savaş sonrası Japonya'sının toplumsal değişim süreci kırsalın gözü ile açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, günümüz Japon köylerinin sürdürülebilirlik sorunu ele alınacak, bu soruna ilişkin ortaya konulan bilimsel yaklaşımlar eleştirel bir bakış açısıyla tartışılacaktır.

Bu yolla, hem ülkemizdeki Japonya araştırmaları literatürü açısından eksik olduğu düşünülen bir nokta tamamlanmaya ve Japon toplumuna ilişkin terimsel, kuramsal bir temel oluşturulmaya, hem de sanayileşmiş toplumlarda yaşanan kırsalın sürdürülebilirlik sorununa –Japonya örneğinden yola çıkılarak- yeni bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılacaktır.

1. JAPON KIRSALINA GENEL BAKIŞ

Terimsel Açıdan Japon Kırsalı

Japon geleneksel toplum yapısını irdelemeye geçmeden önce, hem ülkemizde pek

bilinmemesi sebebiyle, hem de kavram karmaşasını önlemek amacıyla idari yönetim ve yerleşim birimlerine ilişkin kavramları basitçe düzenleme gerekliliği hissedilmektedir. Bu sebeple, ilk olarak bazı kavramların dilimizdeki karşılıklarının düzenlenmesi yapılacaktır.

Japonya, yönetim açısından, vilayet olarak adlandırabileceğimiz *To-Dô-Fu-Ken*⁶, belediye sınırları ile tanımlanan ve ilçe olarak konumlandırabileceğimiz *Shi*, kasaba -zaman zaman da çevre ilçe- kavramına denk gelen *Machi-Chô* ve köy tanımına denk gelen *Mura-Son* birimlerine ayrılmaktadır. Günümüz yönetim sistemi bu çerçevede yürütülmekte olup, ayırım kriteri olarak nüfus, sanayi yapısı, coğrafi şartlar temel alınmaktadır. İdari birimleri ayırma konusunda il, ilçe ve kasaba seviyesinde hiçbir sorun yaşanmamaktadır. Zira, söz konusu birimler, devlet tarafından objektif kriterler üzerinden değerlendirilmektedirler ve sosyal bilimler açısından da bu kriterler ve ayırımlar kabul görmektedir. Sorun, köy kavramında yaşanmaktadır.

Köy kavramı Japonca'da birçok kelime ile ifade edilmektedir ve bu zaman zaman karışıklığa yol açmaktadır. Örneğin, idari açıdan köy *Mura* olarak tanımlanır, diğer yandan coğrafi açıdan *Shûraku* terimi tercih edilirken, coğrafi mekan içerisindeki birey ve örgütsel ilişkiler bütünü anlamında sosyoloji, antropoloji ve halkbilim bakış açısıyla *Sonraku* terimi tercih edilmektedir. Gündelik yaşantıda memleket, ait olunan yöre ve zaman zaman da ekonomik ve sistemsel anlamda geri kalmışlığı ifade etmek için *Înaka* kelimesi tercih edilmektedir. Her ne kadar köy teriminin farklı boyutlarında farklı terimlerin kullanıldığı ifade edilse de, aslına bakıldığında, bu ayırımın sadece bilim dünyasında geçerli olduğu da görülecektir. Burada belirtmek gerekir ki, Japon bürokrasisi dahil, çoğu Japon da yukarıdaki kavramların farkını bilmemekte veya farklarını kavrayamamaktadır. Ancak, bireylerin 'Şu kişi bizim köyden değil' cümlesindeki 'bizim köy'ün içeriği ile idari yönetim birimi olan köyün içeriği ve sınırları çoğunlukla birbirini karşılamamaktadır. Temel sorun da burada çıkmaktadır. Özetle, Japonya'da sosyal politikaların öznesi olan ve devlet tarafından belirlenmiş sınırlara sahip köy kavramı ile, gündelik yaşantının sürdüğü, ilişkilerin olduğu köy kavramları, kavramsal ve uygulama açısından çoğunlukla birbirini karşılamamaktadır.

Günümüzde, hem bürokratik dünyada hem de sosyal hayatta yukarıda ifade edilen terimlerin içerisinde köye ilişkin en çok kullanılanı Mura terimidir. Bu kavramın da aslında iki ayrı anlamı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bunlardan birincisi, çok büyük bir kesimin kullandığı ve devlet tarafından nüfus yoğunluğu, coğrafi şartlar gibi kriterlerle belirlenmiş idari birim anlamına gelen köy terimidir. Diğeri ise basitçe bakıldığında, genellikle sosyal bilimler alanında bilim insanları –özellikle sosyologlar ve halkbilimciler- tarafından kullanılan, tarihsel süreç içerisinde sosyal yaşantının, toplumsal örgütlerin ve temel yapının, mülkiyet paylaşımının, üretim ilişkileri ve yapısının doğal biçimde oluştuğu ve coğrafi veya idari sınırlara bağlı olmayan, aksine cemaate aidiyat duygusunun temel olduğu bir toplumsal yapıyı ifade etmektedir. Bu da Japon sosyolog Eitarô Suzuki tarafından *Shizen Son* (İngilizce: Natural Hamlet, Türkçe: Doğal Köy) olarak literatürde tanımlanmıştır. Bu kavramsallaştırma, dünya sosyoloji literatürüne Japon sosyolojisinin yaptığı en büyük katkılardan birisi olarak görülebilir.

Kuramsal Açıdan Japon Kırsalı

Sanayileşme sürecini tamamlamadan önce, Japon köy toplumu sosyal ve üretim boyutlarında köy ve kökaileyi merkez alan bir yapıya sahipti. Çoğu zaman, Karl Mannheim'ın bilgi sosyolojisindeki gibi bir ideoloji olarak analiz edilegelen Japon köyü, *Koaza* adı verilen kapalı ve küçük topluluklardan oluşan, bütünlüğün tamamıyla sağlanmış olduğu küçük bir dünyaydı. Koaza, içerisinde sosyal ve üretim ilişkileri barındıran, köy toplumunun en küçük birimidir. Koaza denilen yaşamsal alan, *Cenaze Grubu (Soushiki Gumi)*⁷ olarak adlandırabileceğimiz, köy içerisinde birbirine fiziki anlamda yakın -ve çoğunlukla kanbağı olan- kökailelerin oluşturduğu gruba tekabül etmektedir. Hemen hemen her köy bir kaç cenaze grubu ve dolaylı olarak birkaç koazadan meydana gelmektedir. Bu birkaç koazanın birleşmesinden ortaya günümüz Mura organizasyonu çıkmaktadır. Burada unutulmaması gereken önemli nokta ise, burada ifade edilen köyün geleneksel anlamdaki köyü ifade ettiği ve bürokrasi tarafından belirlenmiş idari yönetim birimi olan köy olmadığıdır.

Yaşam içinde işbirliği ve dayanışmanın çok kuvvetli olduğu Koaza'nın temel birimi olarak kökaile (*İe*) öne çıkmaktadır. Bunun temelinde de tarımın karakteristik özellikleri olduğu düşünülebilir. Pirinç merkezli tarım, doğal olarak oldukça fazla işgücü gerektirmekte

ve işgücü aile içerisinde sağlanmaktadır. Akihiko Hasegawa, Japon tarımının temel ögesinin aile olduğunu ve tarım işletmesinin çiftçi aileyi merkez alan biçimde yürütüldüğünü ifade etmektedir (Hasegawa, 1986: 15). Ayrıca, tarım üretiminin merkezindeki bu çiftçi aile, babadan oğula geçen ataerkil kökaile karakterini güçlü bir biçimde korumaktadır.

Japon geleneksel toplumunu, başka bir deyişle köy toplumunu, analiz ederken destek alınan iki temel yaklaşım mevcuttur. Bunlardan bir tanesi, kökaileyi başlangıç noktası yapan yaklaşımdır ve bu yaklaşımın en bilineni Kizaemon Ariga'nın *Kökaileler Birliği* olarak dilimize çevirebileceğimiz *İe Rengô* yaklaşımıdır. Bir diğer yaklaşım ise, modern Japon köy sosyolojisinin kurucusu sayılan Eitarô Suzuki'nin *Doğal Köy* olarak dilimize çevirmeyi uygun bulduğumuz *Shizen Son* yaklaşımıdır.

Ariga'nın Kökaileler Birliği yaklaşımı, köy toplumunun temelini kökaileyi koymakta, kökailelerin birbirleri ile olan ilişki yapılarına odaklanarak, köy toplumunu analiz etmeye çalışmaktadır. Ariga, kökailelerin bağı, birlikteliği olmadığı müddetçe, bir aile mesleği olan tarım işletmeciliğinin ve de sosyal yaşamın sürdürülmesinin çok zor olduğu görüşünü benimsemiştir. Bunun için de kökaileler birliği üzerine çalışmalarını derinleştirmiştir.

Ariga, üretim sürecinde organize olmanın ancak kökailelere odaklanmakla olabileceğini, kökailelerin organize olması yoluyla da köy toplumunun sosyal ve üretimsel yaşantısını garanti altına alacağını düşünmüştür. Bu bağlamda kökaileyi, kan bağı ve akrabalık ilişkilerine dayalı *Akraba Grubu (Dôzokudan)* ve sosyal ilişkilere dayalı *Kumi grubu* olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. Bu yapıları da şu şekilde açıklamıştır.

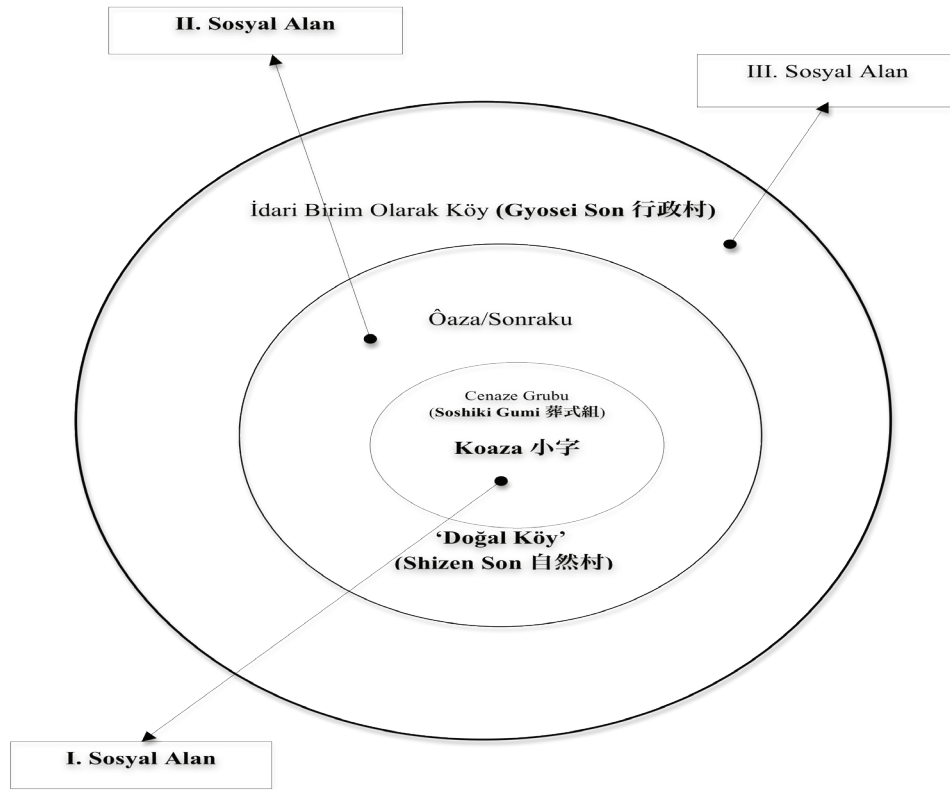
Akraba grubu, gündelik yaşantı içerisinde bir kökaileenin diğer bir kökaileye bağımlı olduğu ilişki türüdür. Bu ilişki, ast-üst hiyerarşisinin olduğu, soy zinciri ile birbirine bağlanmış yaşam gruplarıdır. Buna karşın, Kumi'ler kökailelerin eşit şartlarda birbirlerine bağlandıkları yaşam gruplarıdır. Buna bağlı olarak, Kumi'yi oluşturan kökailelerin arasında bir soy zinciri bağlantısı genellikle bulunmamaktadır (Ariga, 1969 :29).

Ancak, günümüzde aile ve hane yapısının, işlevinin ve anlamının gerek niteliksel gerekse niceliksel değişimi; üretim sektöründe tarımın işlev ve ağırlığının azalması, bu yaklaşımı Japon köy toplumunu okumaya yeterli bir yaklaşım olmaktan çıkarmıştır.

Suzuki'nin Doğal Köy yaklaşımı da Japon geleneksel toplum yapısını açıklamak, günümüz Japonya'sındaki davranış kalıplarının arka planını görebilmek için önemlidir. Suzuki'nin köylere ilişkin yaklaşımındaki en önemli özellik, onun düşünce yapısında saklıdır. Sosyal Bilimler alanının neredeyse tamamında Amerikan geleneğinin hakim olduğu, tüm Amerikan teori ve kuramların Japon toplumuna aynen uygulanmaya çalışıldığı bir dönemde, Suzuki özgün bir yaklaşım sergileyerek Japon toplumuna özel bir teori oluşturma yolunu seçmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Japon sosyolojisinin dünya sosyolojisine yaptığı kuramsal düzeydeki en büyük katkı da bu noktada Suzuki tarafından sağlanmıştır. Suzuki, en arı, dokunulmamış *Japon ruhunun*⁸, köy ve kökailenin diplerine kadar işlemiş yazılı olmayan yaşam prensiplerinde en gerçekçi şekilde görülebildiği inancını temel aldığını ifade eder (Suzuki, 1953: 8-20). Suzuki'nin vurguladığı bu yazılı olmayan yaşam prensiplerini anlamak için, ekonomik rasyonelliği temel alan ve bireyci, özgürlükçü sosyal ilişkileri analiz etmek için geliştirilen Amerikan sosyolojisi kuramlarının uygun olmadığına altını çizen Japon Sosyolog ve Halkbilimci Hiroyuki Torigoe, Japon toplumunun geleneksel yapısına uygun grupçu, toplulukçu bir yaklaşımın ihtiyaç olduğunu ve bunun Suzuki ile sağlandığını belirtir (Torigoe, 2000: 77-8). Kısacası, Suzuki'nin kuramının en temel özelliği, Japonları Japon gözüyle analiz etmeye çalışmasında yatmaktadır ve bu sebeple de Ariga'dan farklı olarak, güçlülüğünü akademik dünyada halen korumakta olduğu söylenebilir.

Suzuki, Japon köyünü içiçe geçmiş üç bölgeye ayırarak analiz etmek gerektiğini savunur. Şekil 1'den de görülebileceği gibi, bu bölgeler içten dışa sırasıyla I. Sosyal Alan, II. Sosyal Alan, III. Sosyal Alan olarak Suzuki tarafından adlandırılmıştır. I. Sosyal alan, o köyün en küçük sosyal birimi olan Koaza'yı ifade eder. II. Sosyal alan, *Óaza* diye tabir edilen, Meiji döneminde bir kaç Koaza'nın birleşmesinden oluşan, günümüzdeki fiili, sosyal ve kültürel ortaklığın olduğu yaşamsal alanı ifade eden bölgedir. III. Sosyal alan ise, Meiji dönemi ile birlikte modern devlet yapısına geçildikten sonra Japon bürokrasisi tarafından belirlenmiş idari

sınırları ifade etmektedir.

Suzuki'ye göre, köy içerisinde bu üç alanda ayrı ayrı gruplar oluşmaktadır. Her alan ayrı türde ve özellikteki sosyal, ekonomik, kültürel, v.b grupların oluştuğu bir hal almaktadır. Her organizasyon veya grup bulunduğu alan içerisinde etki gösterir. Örneğin, Cenaze Grupları I. Sosyal alanda etkili olurken, İtfaiye Grubu⁹ II. sosyal alanda daha etkili yapıya kavuşmaktadır. Suzuki'nin çalışmalarına bakıldığında, bu üç ayrı sosyal alan içinde, özellikle II. sosyal alana odaklandığı görülmektedir. Bu sosyal alan, birlikteliğin, bağlılığın en etkin hale kavuştuğu grupların bulunduğu sosyal alan olma özelliğini göstermektedir.

Suzuki'ye göre, buradaki herhangi bir bireyi ele aldığımızda, o bireyin bilinci, düşüncesi ve dolaylı olarak davranış kalıpları, sadece o bireyin sahip olduğu birikimle ortaya çıkmamaktadır. Bireyin davranış kalıpları, çok eski zamanlardan buyana birikegelmiş sayısız bireyin düşünce ve bilincini de içeren bir yapı halini almıştır. Suzuki, bu ortak birikim yapısını, eski ile yeni arasında oluşmuş ortak bir ruh varlığı olarak görmektedir. Bu, gözle görünmeyen ama çok güçlü olan ortak ruhun gündelik yaşamın her alanındaki davranış prensiplerinin

temelini oluşturduğunu ifade etmektedir (Suzuki, 1940: 96-136). Buna bağlı olarak, söz konusu bu birikimi, diğer bir deyişle ortak ruh olgusunu, *Köyün Ruhu* şeklinde kavramlaştırmıştır. Torigoe ise, köyün ruhu kavramını şu şekilde açıklamaktadır.

Bu, aslında insanların davranışlarını yönlendiren, bir tür davranış modelidir ve bu davranış modelleri, geçmişten bugüne kadarki insanların oluşturduğu bir birikimden ibarettir. Bu şekilde köy ruhunun tam anlamıyla oluştuğu II. sosyal alanları Suzuki, Doğal Köy olarak adlandırmıştır (Torigoe, 2000: 80).

Japon köy toplumu araştırmalarında en önemli iki isim olan Ariga ve Suzuki'nin köy teorileri, farklı boyutlarıyla Japon köyünü incelemiştir. Ariga, kökaile ve gruplar üzerinden Japon köyünü yorumlarken, Suzuki daha çok köyü bir sistem olarak ele almış ve yorumlamıştır. Öte yandan, yaklaşım olarak farklı olsa da temel düşünce yapısının yakın olduğu söylenebilir.

Şöyle ki, Suzuki Köyün Ruhu kavramı ile, Ariga ise *Yaşam Bilinci* kavramı ile, aslında benzer şeyleri söylemektedirler. Örneğin Suzuki, Köyün Ruhu kavramında, bireylerin davranışlarının geçmişten gelen bazı normlar, modeller üzerinde şekillendiğini, bu yüzden de o davranışın sadece o bireyin davranışı olduğunun söylenemeyeceğini iddia eder. Diğer yandan Ariga, Yaşam Bilinci kavramının içinde, bireylerin yaşama ilişkin bilinçlerinin, toplumun sahip olduğu örgütler veya yaşama dair türlü şartlar çerçevesinde oluştuğunu söyler. Yani, her iki kuramcı da bireyin bilinç ve ona bağlı davranış kalıplarının geçmiş toplumsal birikimlerin üzerine kurulduğunu savunma noktasında birleşmektedirler.

Aslında bakıldığında, bu çok da garip veya anlaşılmaz bir şey değildir. Japon toplumunun binlerce yıldır yerleşik bir yaşam sürmesi, daha basitinden ifade edersek, günümüzde bir köyde yaşayan kişinin, aile olarak en az 6-7 nesil geriye kadar çok rahatça gidebilmesi, elbetteki geçmiş ile olan bağların, kalıplaşmış davranışların kolay aktarıldığı bir sosyal ve kültürel yapıyı ortaya çıkaracaktır. Torigoe, bunu destekler bir şekilde, ortak yaşam ve üretim alanının -yani Mura'nın- Japonya'da yaklaşık 6.yy'dan bu yana bugünkü anlamına yakın bir biçimde varolageldiğini belirtmektedir (Torigoe, 2008: 43). Yani sistem olarak köy, Japonya'da yaklaşık 15 asırlık bir birikime sahiptir ve bu birikim 15 asırdır yerleşiktir. Buna bağlı olarak,

günümüzdeki toplumsal normlar ve kültürel tabular da elbetteki bireyin tek başına davranışlarını belirlemesini zorlaştıracaktır. Dahası, Japon toplumunun asırlara dayanan hiyerarşik yapısı da, davranış kalıplarının bireylere özgü şekillenemeyeceği düşüncesini güçlendirmektedir. Japonların grupla hareket etmeleri, grup içi uyumun modern Japon kent toplumunun hem sosyal hem de çalışma yaşantısında halen çok iyi uygulanmasının arka planında, yukarıda bahsedilen sosyal ve kültürel olguların yatmakta olduğu düşünülebilir.

2. PİRİNÇ EKİMİNDEN ROBOT KRALLIĞINA

II. Dünya Savaşı Öncesi Japon Kırsalı

Japon toplumu, savaş öncesi ve bugün neredeyse apayrı iki toplum gibi görünecek kadar farklılaşmıştır. Tablo 1’den de anlaşılacağı gibi, 1920 yılında toplam nüfus içinde her 10 kişiden 8’i köyde yaşamaktaydı. Ancak, 1. Dünya savaşı sırasında güçlenen savaş sanayisi ile işgücü talebi arttı ve 1920’lerden itibaren kırsal nüfusun kente göçü gözle görülür bir şekilde hızlandı. 2. Dünya savaşı öncesinin 1944 yılına bakıldığında, toplam Japonya nüfusunun % 40’ından fazlasının kent nüfusundan oluştuğu görülebilir. II. Dünya savaşı sırasında gerek fabrikaların harap edilmesi, gerekse kent merkezlerinde üretimin durmasına bağlı olarak yaşamının oldukça zorlaşması sebebiyle tekrardan geri göç gözle görülür halde hızlandı, 1950 yılında kent nüfusu %37.5 oranlarına kadar geriledi (Fukutake, 1964: 5-7).

Tablo 1 - Kent ve Köy Nüfus Oranları

Yıl	Kent Nüfusu (%)	Köy Nüfusu Oranı(%)
1920	18.1	81.9
1925	21.7	78.3
1930	24.1	75.9
1935	32.9	67.1
1940	37.9	62.1
1944	41.1	58.9
1945	27.8	72.2
1947	33.1	66.9
1950	37.5	62.5
1955*	56.3	43.7

Kaynak: (Fukutake, 1972: 6; *Hayashi, 1959:21)

Demografik yapı itibariyle köy toplumunu temel alan Japon toplumu, üretim açısından değerlendirildiğinde de farklı bir yapıya sahip değildi. Japonya, en azından yaklaşık 15 asırdır tarım toplumu olma özelliğini sürdürmüş ve Meiji reformları ile birlikte modernleşme sürecinin ilk adımlarını atan Japonya, Rus-Japon Savaşı ve 1. Dünya Savaşı ile Ağır Sanayi'ye ağırlık vermeye başlamıştır. Meiji döneminde yaklaşık %85 civarında olan tarım istihdamının zamanla azalarak II. Dünya savaşından hemen önce (1944), Meiji döneminin (1872) neredeyse yarısına kadar düştüğü açıkça görülmektedir.

Tablo 2 Yıllara Göre İstihdam Oranları

Yıl	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	Ağır Sanayi	Hizmet Sektörü
1920	54.4	20.5	25.1
1930	49.6	20.9	29.5
1940	44.3	27.0	28.7
1944	43.7	32.7	23.8

Kaynak: (Honda, 1983: 57)

II. Dünya savaşı öncesindeki demografik yapı ve üretim yapısı ilişkisi içerisinde en önemli başlıklardan birisi de kırsaldaki nüfus fazlalığı sorunudur.

Japonya'da teknolojik gelişmelere bağlı olarak tarımsal üretim gücü Meiji döneminden itibaren bir yükseliş göstermiş olmasına karşın aynı zamanda nüfus artışının da bu dönemde gözle görülür bir hız kazanması, toplumun gerek beslenme gerekse istihdam anlamında dengelerini bozmuştur. Bunun sonucunda, aşırı nüfus kırsalda somut bir sorun olmaya başlamış ve kente göç kaçınılmaz hale gelmiştir. Japon toplumunda temel prensip olarak evin büyük erkek çocuğunun ailenin malvarlığını, aile mesleğini devam ettirmek gibi geleneksel yapıdan kaynaklanan görevleri olması sebebiyle, evin diğer -ikinci ve varsa üçüncü erkek- çocuklarının kente göçü, aşırı nüfus sorunu başlığı altında en çok işlenen konuların başında gelmekteydi ve bu konu *İkinci, Üçüncü Erkek Çocuklar Sorunu (Jisannan Mondai)* terimini Japon sosyolojisine kazandırmıştır.

Burada, II. Dünya savaşı öncesi kente göç olgusunu ya da başka bir deyişle aşırı nüfus

sorununu, yukarıda basitçe değindiğimiz İkinci, Üçüncü Erkek Çocuklar Sorunu merkezli değerlendirelim. Savaş öncesi Japon (köy) toplumunda hane başına düşen ortalama kişi sayısı bugünün yaklaşık iki katı, yani yaklaşık 5 kişiydi. Bu sayı ortalama bir çiftçi ailesinde 8'e kadar çıkmaktaydı. Bu dönemde, küçük ölçekli aile işletmeleri biçiminde yürütülen tarımsal faaliyetler doğal olarak işgücünü yoğun bir şekilde gerektirmekteydi. Meiji ile birlikte tarımda teknik gelişmeler, üretim gücünün artması gibi nedenlere bağlı olarak yaşam eskiye oranla daha yaşanır hale gelmiş, diğer yandan ise nüfus artışı sürekli bir devamlılık kazanmıştı. Her ne kadar üretim artmış, yaşam biraz daha rahatlamış olsa da, küçük ölçekli aile işletmesinde ve sadece tarımdan kazanılan gelir ile geçimi sağlanabilecek insan sayısı yaklaşık 4-5 kişi ile sınırlıydı. Bu şartlar altında ekonomik durumu elvermeyen aileler, rüştünü ispatlamış ikinci üçüncü erkek çocuklarını kente işgücü olarak yollamaya başladılar ve bu yolla bu çocuklar aşırı nüfus olarak konumlandırıldılar. Bu döneme ilişkin olarak Japon sosyolog Tadashi Fukutake şu şekilde bir değerlendirmede bulunmaktadır.

İkinci ve Üçüncü çocukların (ortaokula gidebilen toprak sahibi ve zengin aileler hariç), göreceli büyük ölçekli işletme sahibi ailelerde, ilkokul mezuniyeti sonrasında, bir süre teşekkür mahiyetinde ücretsiz olarak tarla işlerinde çalışıp, sonrasında askerlik görevini yerine getirerek kendi hayatlarını kurmaları en genel yoldu. Alt sınıf çiftçi ailelerinde bu çocukların işgücü tamamen gereksiz olduğu için, bir meslek sahibi olmak üzere bir işletmeye çırak olarak kendi yaşamlarını kurmaları, mümkünse ailesinin geçimine yardımcı olmaları umut edilirdi.” (Fukutake, 1964: 52)

Araştırmacı Zheng, dönemin köyden kente göç olgusunu -ikinci-üçüncü çocuk sorununu da içine alarak- analiz ederken, “Meiji medeni kanunundaki aile yasası, aile ve hane reisliğini, kökailenin tüm yetki ve sorumluluklarını ilk erkek çocuğa¹⁰ vermektedir. Yani, ailenin tüm malvarlığının büyük erkek evlat tarafından sahiplenilmesi yasalar tarafından korunmaktaydı.” şeklinde ifade ederek, II. Dünya savaşı öncesi kente göç olgusunu Japon kırsalının geleneksel veraset sistemi ile bağdaştırmaktadır (Zheng, 2006: 160). Masayoshi Namiki, aslında Zheng'den çok daha önceleri, savaş öncesi köyden kente işgücü göçünü değerlendirirken, bu olgunun Japon geleneksel kökailesistemi ve veraset yapısı ile derinden ilgili olduğunu belirtmiştir (Namiki, 1959: 73).

İsoshi Kajii, köyden kente göç olgusu içindeki ikinci, üçüncü erkek çocukların durumuna sınıfsal kuram bakışıyla yaklaşarak, sınıfsal anlamda alt tabakaya doğru ilerledikçe çiftçi hane içinde büyük erkek çocukla diğer çocukların farkının azaldığını ortaya koymaktadır (Kajii, 1983: 119). Aslında bu sınıfsal yaklaşım, savaş sonrasında kendisini daha da gösterecek ve kente göç sırasında bir süre sonra alt sınıfların büyük erkek çocuklarının diğer hanelerden çok daha önce kente göç ettikleri gözlemlenecektir. Bu bağlamda Kajii'nin tespiti yerinde olarak değerlendirilebilir.

II. Dünya Savaşı Sonrası Japon Kırsalı

Japon toplumu, 1950'li yıllar ile birlikte tarihinde görülmemiş hızda hem niceliksel hem de niteliksel bakımdan bir değişim sürecine girmiş, hem sosyal yaşam hem de üretim anlamında çok büyük değişimleri tecrübe etmeye başlamıştır. Savaş sonrası yaklaşık 20 yıl içerisinde dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden birisi olmuş, teknoloji devi etiketini üzerine almıştır. Günümüzde çoğu Japonya çalışmasında bu nokta temel hareket noktası olarak alınmakta, Japonya'nın 1950'ler sonrasında yaşadığı büyük niceliksel ve niteliksel değişim Japon Modernleşmesi olarak irdelenmektedir. Ancak, aynanın diğer yüzünün, yani değişim döneminde kırsal başlığının, sadece yabancıların Japonya çalışmalarında değil, Japonların Japon modernleşmesi çalışmalarında da büyük ölçüde gözardı edildiği söylenebilir. İşgücü anlamında Japon sanayileşmesinin merkezinde olan kırsal açılarından bu değişimin etkileri, farklı şekillerde tezahür etmiştir. Japon kırsalının bugün yaşamakta olduğu tüm toplumsal sorunların başlangıcı da yine 1950'lerin ortasında başlayan hızlı ekonomik kalkınma sürecidir.

Japonya'nın genelinde olduğu gibi, kırsalda da 1950'lerle birlikte tamamen farklı bir yapıya geçiş yaşanmaya başlanmıştır. Temel olarak, köy nüfusunun işgücü olarak kente göçü bu değişimin merkez etkeni olmuştur. Örneğin, 1910 yılında toplam çiftçi hane sayısı 5.4 milyon civarındayken, bu sayı 1950 yılında 6 milyona kadar yükselmiştir. Ancak, ekonomik kalkınma süreci ile birlikte 1970 yılında bu rakam tekrar 5.4 milyona, 1980 yılında 4.6 milyona, 1990'da 3.8 milyon haneye ve 2005 yılında ise 2.8 milyona kadar düşecektir (Tarım, Orman ve Su Ürünleri Bakanlığı Verileri, 2009). Masahiro Sakuma, 1950'ler sonrasında köydeki hane sayısının düşmesi ile ilgili şu şekilde bir değerlendirmede bulunmaktadır. "1960 yılındaki çiftçi

hane sayısı 100 olarak ele alındığında, bu sayının 1970 yılında 88.2, 1980’de 77.0, 1990’da 63.3, 2000 yılında 51.6’a kadar gerilediği açıkça ortadadır.” (Sakuma, 2007: 49). Diğer bir deyişle, Japon kırsalındaki hane sayısının ekonomik kalkınma sürecindeki 40 yıl içerisinde yarı yarıya düştüğü açıkça görülmektedir. Bu süreç içindeki demografik değişime dair diğer bir veri olarak da hane üyesi sayısına bakmak, değişimi görebilmek için yeterli olacaktır. 1960 yılında çiftçi hanelerin üyesi toplamda 34.4 milyonu geçerken bu sayı 2005 yılında 8.3 milyona kadar, yani diğer bir deyişle 1960 rakamının 4’te 1’ine kadar inmiştir. Öte yandan, hane başına düşen ortalama kişi sayısına bakıldığında bu düşüş çok daha rahat gözlemlenebilmektedir. 1960 yılında 5.68 olan hane başına düşen ortalama kişi sayısı 2005 yılı itibarıyla 2.93’tür. Bu verilerin tamamı da göstermektedir ki, Japon köy toplumu 40 yıl içinde demografik yapı açısından çok büyük bir küçülme yaşamış, bu değişim doğal olarak sosyal yaşam ve üretim yapısına da büyük etkide bulunmuştur.

Tablo 3 - Köy Nüfusu, Çiftçi Aile Nüfusu, Hane Üyesi Sayısındaki Değişim

Yıl	1) Toplam Çiftçi Aile Nüfusu (Kişi)	2) Çiftçi Hane Sayısı (Hane)	Hane Başına Düşen Kişi Sayısı (1/2)
1960	34,411,187	6,056,630	5.68
1970	26,594,589	5,402,190	4.92
1980	21,366,308	4,661,384	4.58
1990	13,878,245	3,834,732	3.61
2000	10,467,363	3,120,215	3.35
2005	8,370,489	2,848,166	2.93

Not: Tarım, Orman ve Su Ürünleri Bakanlığı’nın ‘Tarım ve Ormanlık Sayımı 2009’ verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Savaş sonrası ekonomik kalkınma sürecinde köyden kente olan işgücü göçünün belirli dönemlerde nitelik açısından farklılık gösterdiğini de belirtmek gerekmektedir. 1950’lerin ortasından 1960’ların sonlarına kadarki süreçte gerçekleşen göçler, daha çok nüfus fazlası grubu, -özellikle de ikinci, üçüncü erkek çocukları- kapsamaktaydı. Bu sırada, evin devamlılığını sağlayacak olan büyük erkek evlat ve hane reisi köyde kalmakta ve ailenin tarım faaliyetlerini devam ettirmekteydiler. Ancak, 1970’lere gelindiğinde, gerek mevsimlik işçi olarak gerekse tamamıyla köyden göçmek şeklinde ilk aşamada köyde kalanların da kente işgücü olarak

hareket ettikleri ifade edilmektedir (Tsukiyama, 2007: 54).

Japonya'nın üretim yapısı da ekonomik kalkınma süreci içerisinde oldukça büyük değişime uğramıştır. İstihdam oranlarına bakıldığında, tarım, ormancılık ve balıkçılık alanlarında istihdam edilen nüfus, 1955 yılında 15 milyona yakınken, 1965 yılında 10 milyon, 1970 yılında ise 9 milyona kadar inerek, 15 yılda 5.5 milyonluk bir sayısal düşüş yaşamıştır (Nakajima, 2000: 13). 1980 yılına gelindiğinde bu rakam 7 milyon, 2000 yılında ise yaklaşık 4 milyona kadar gerilemiş (Nagano, 2007: 163), 1960 yılındaki rakamın 4'te 1'ine kadar düşüş göstermiştir. Bu arada küçük çocuklar haricinde büyük erkek çocuk ve hatta babanın da mevsimlik veya tam zamanlı işler için kente göçü, 60'ların ortalarına gelindiğinde yeni bir olguyu ortaya çıkarmıştır.

Türkçe'ye tam çevirisi mümkün olmasa da, yakın çeviri olarak, dede-nine-anneden oluşan, *Üçlü Tarım (Sanchan Nougyou)*¹¹ olarak ifade edebileceğimiz bu kavram, Japon köylüsünün ve dolaylı olarak tarımının nasıl karakter değiştirdiğini göstermektedir. Zaman içerisinde aile fertlerinin büyük bir bölümünün dışarı işlerde -sanayi ve hizmet sektöründe- çalışır hale gelmesi, diğer yandan köyde kalan üçlünün tarımdan gelir elde etmeye devam etmesi sonucu, 1980'lere gelindiğinde sadece tarımdan geçimini sağlayan çiftçi hanelerin oranı, Shirakashi'ye göre toplam çiftçi hane sayısının ancak %13.4'ünü kapsıyordu (Shirakashi, 1982: 108).

Tarımdan kopuş ve yan işlere yönelmenin ardında yatan bir çok sebepten bir tanesinin de makinalaşma olduğu düşünülmektedir. Tarımda makinalaşmaya bağlı olarak, çalışma süresi büyük ölçüde kısalmış, 1970 yılında 100 m²'lik bir alandaki pirinç hasatı için harcanan zaman 118 saat iken, 1980'li yıllarda bu süre 65 saate kadar düşmüş, 2000'lere gelindiğinde 34 saat ile 1970'lerin 4'te 1'ine kadar kısalmıştır. Yine Nagano'ya göre 2000 yılı itibariyle her 5 çiftçi haneden 4'ü başka bir yan işle de uğraşmakta ve bunların içerisinde ana gelir kaynağını yan işten sağlayan haneler toplamın 3'te 2'sini aşmaktadır (Nagano, 2007: 163). Çiftçi hanelerin, tarım dışı gelir kaynağına yönelmelerinin genellikle ekonomik sebeplerden kaynaklandığı ağırlıklı olarak düşünülür. Ancak dikkatli irdelendiğinde, bu yönelimin sadece ekonomik sebeplerden kaynaklanmadığı söylenebilir.

Çalışmanın başlarında da belirtildiği gibi, Japon köy toplumunda, bireyin sosyal uzayı köy ile sınırlıydı ve bu sınırlar içerisinde yaşamı idame ettirebilmek için köy ile hem gündelik hem de üretimsel boyutta sıkı ilişkiler kurma gerekliliği söz konusuydu. Ayrıca, Japon toplumunun tarihten gelen hiyerarşik yapısı içerisinde bireyin bireyliğini ispat edebilmesi bu sosyal çevre içerisinde mümkün değildi. Dahası, cinsiyet ve yaş temelli sosyal gruplara, köy ile ilgili faaliyetlere neredeyse zorunlu olan katılım, bireyin gündelik yaşam içerisinde tamamıyla kalıplara bağlı yaşamasına yol açıyordu. Fukutake, köy içerisindeki bu yapıyı (*yarı*) *zorunlu komünel yapı (Hankyôdôtekikyôsei)* olarak tanımlayarak, aslında Japon köy toplumundaki birey-grup ilişkisini özetlemekteydi (Fukutake,1964: 93).

İşte böyle karmaşık bir yapı içerisinde, tarım dışı yan işlere yönelme, bireye sadece ekonomik anlamda bir artı değer getirmekle kalmayıp, sosyal anlamda da göreceli rahat davranış sergileme fırsatını da sağlıyordu. Japon köylüsü, ekonomik kalkınma ve kentleşme sürecini olabildiğince rasyonel adımlarla geçirmiş, böylece kent ile hemen hemen aynı oranda ekonomik kalkınma yaşayabilmiştir. Bugün, kırsal kesimde hane başına ortalama 1.5 motorlu aracın düşmesi, internetin olup olmamasının değil, ağırlık fiber optik olup olmamasının tartışılması, yani altyapısal anlamda hemen hiçbir sorunun olmaması da aslında savaş sonrası Japon köylüsünün rasyonel seçimleri ile alakalıdır. Hatta, günümüzde yokolmaya doğru ilerleyen Japon köylerini, ne olursa olsun ayakta tutma çabası da aynı düşünce yapısının sonucu olarak görülebilir.

Peki, nedir bu rasyonel adım veya tercih? Hem baskı altında yaşamaktan kaçmak için yan işe yönelmek, hem de mevcut ikamet yerini değiştirmeden hayatına devam etmek. İlk bakışta çelişkilerle dolu, hiçbir rasyonel tercihin bulunmadığı bir durum gibi gözükmektedir. Burada iki noktaya dikkat etmek gerekmektedir. Birincisi, Japon köylüsünün direkt olarak tarımdan uzaklaşmaması, tarımın yanında yan iş olarak diğer sektörlerden geçim kaynağı yaratmasıdır. Topraktan tamamen vazgeçmemesinin, hem aile mirasını korumak hem de tarımın her durumda bir gelir kaynağı görevi gördüğünü düşünmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Şuan Japonya’da -orta sınıf içerisinde- ekonomik anlamda en rahat grup yan iş sahibi çiftçi haneleridir. Bu grup, ekonomik anlamda bir kaç gelir kaynağına sahiptir. Japon köylüsünün rasyonelliğine ilişkin ikinci nokta ise, işin sosyal/ilişkisel boyutudur. En az üç nesilin bir arada yaşadığı geniş aile

yapısına sahip olmaları sebebiyle, gündelik yaşam içerisinde yardımlaşma, yaşlı bakımı gibi konularda göreceli daha az sorun yaşamaktadırlar. Cemaat içindeki toplumsal baskının çok katı olmasına rağmen oradaki üyeliğini devam ettirmesi, köy içindeki yardımlaşma, birbirine karşı sorumluluk bilinci, grubu sahiplenme prensibini kendi çıkarı için kullanabileceğini kavraması ile alakalı olabilir. Diğer bir deyişle, gerektiğinde evdeki hasta annesini gözü arkada kalmadan evde bırakabilmesi, bir kurumun bürokratik işlemleri ile uğraşmadan gündelik yardımları edinebilmesi anlamına gelmektedir. Zira, kendisi köy cemaatinin doğal bir üyesidir ve söz konusu gündelik yardımlaşmanın bir tarafıdır. Japon köylüsü, yeri geldiğinde kentli kimliğine, yeri geldiğinde ise köylü kimliğine bürünerek kalkınma sürecini geçirmiş, kente göçten daha rasyonel bir tercih ile köyde kalmayı seçmiştir. İlk bakışta çelişkili gibi görünse de, aslında yapılabilecek en rasyonel seçimlerden birisini yapmıştır.

Bu tercih, Japon kırsalının üretimsel boyutunu olduğu kadar yaşamsal boyutunu da etkilemiştir. Japon kırsalı özellikle 1980'ler itibariyle yarı kentsel bir yaşama dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşümü en rahat açıklayan durumlardan birisi de köyde yaşayan çiftçi hanelerin sayısı ve oranındaki değişimdir. 1955 yılında Japonya'da yaklaşık 150bin civarında tarımla uğraşan köy bulunmaktaydı. Bu dönemde bir köy, 39'u çiftçi hane ve 13'ü tarım dışı işle uğraşan hane olmak üzere ortalama 52 haneden oluşmaktaydı. 2000 yılına gelindiğinde köy sayısı 135bin civarına düştü. Köydeki ortalama hane sayısı 4 katına 213 haneye kadar çıktı. Ancak, 213 hanenin 23'ü çiftçi hane iken geri kalan 190 hane tarım dışı işle uğraşan hanelerde oluşmaktaydı. Diğer bir deyişle, köyde yaşayanların sadece %10'unun bir geçim kaynağı olarak tarımla uğraştığı bir yapıya dönüştü.

3. JAPON KIRSALININ BUGÜNÜ VE YARINI

'Yok Olan Köyler' ve Sürdürülebilirlik Sorunu Üzerine

Japon kırsalının günümüzdeki en temel sorunu olan sürdürülebilirlik sorunu ilk olarak 1980'li yıllarda İkutsune Adachi ve arkadaşları tarafından nüfus azalması başlığı altında ele alınmaya başlamıştır (Adachi, 1981; Adachi ve Kondo, 1985). Japon kırsalının giderek nüfusunun azalması ve buna bağlı olarak tarımda üretim gücünün düşüşünün gelecekte kırsalın işlevlerini yitirmeye kadar gideceği bu dönemlerde ifade edilmiştir. Kırsalın işlevlerini ve üretimsel

gücünü kaybetmemesi amacıyla 1980’li yıllardan itibaren birçok sosyal politika oluşturulmaya başlanmış ve çeşitli organizasyonlarla uygulanmaya çalışılmıştır. Bunlardan en ünlüsü ise, *Bir Köy, Bir Ürün Hareketi (İsson İppin Undo)* sloganıyla Oita Vilayeti’nde başlayan harekettir. Bu hareket ile birlikte, slogandan da anlaşılacağı gibi, her köyün kendine özgü bir ürün ile ön plana çıkması ve bu sayede ekonomik kalkınma sağlaması amaçlanmıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde, kırsal kalkınma projeleri daha da boyut değiştirmiş, derinleşmiş ve genişlemiştir. Özellikle *Kent-Köy Etkileşimi Projesi (Toshi-Nouson Kouryuu)*, Kır Turizmi olarak Türkçe’ye çevirebileceğimiz etkinlikler yoluyla, tüketici kentli kırsala çekilmeye çalışılmış ve ekonomik bir gelir kapısı olarak hedeflenmiştir.

Ancak, söz konusu faaliyetlerin sürdürülebilirlik sorununun çözümü noktasında, somut ve gerçekçi anlamda, ne kadar katkıda buldukları tartışmaya açık bir konudur. 30 yılı aşkın bir süredir uygulanagelen bu proje ve faaliyetlerin sonucunda tam anlamıyla amaca ulaşılmış bir örnek henüz bulunmamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu yaklaşımın soruna çözüm noktasındaki durumunun tartışmaya açılması, farklı boyutlarıyla tekrardan ele alınması gerekliliği hissedilmektedir. Örneğin, yukarıda adı geçen proje kapsamında Japonya’da en popüler faaliyetlerden birisi *Pirinç Terası Sahipliği Sistemi (Rice Terrace Ownership System)*’dir. Bu sistem bünyesinde, kentli köydeki artık kullanılmayan bir pirinç tarlasını belirli bir süreliğine kiralar ve bu süre içerisinde tarlada pirinç yetiştirir. Bunun karşılığında da toprak sahibine bir kira bedeli öder. Teoride bakıldığında, atıl vaziyetteki tarlaların üretime kazandırıldığı, kent(li) ve köy(lü) etkileşiminin sağlandığı ve belki de en önemlisi köylünün ekonomik gelir sağladığı ve genel itibariyle kırsalın kalkındığı bir resim ortaya çıkmaktadır.

Ancak, 2007 yılında bizlerin de katıldığı bir saha çalışmasında, Japonya’nın Kumamoto Vilayeti Yamato İlçesi’ne bağlı ‘A’ köyünde elde edilen veriler, bu faaliyetlerin tam anlamıyla amaca uygun sonuçlar vermediğini göstermektedir. Aslına bakıldığında adı geçen köy, kırsal kalkınma faaliyetleri sebebiyle valilik makamından, bağlı bulunduğu belediyeden, çeşitli medya organlarından, Sivil Toplum Kuruluşları’ndan ödüller ve madalyalar almış, bir çok defa yerel ve ulusal medyada haber yapılmıştır. Diğer bir deyişle, kırsal kalkınma konusunda önder köylerden birisi olarak bölgede gösterilmektedir. Ancak, düzenlenen Pirinç Tarlası Sahipliği

Sistemi'nin içeriğine ve köyün sürdürülebilirliği açısından ne anlama geldiğine bakıldığında, yukarıda tartışılan gerçek ortaya çıkmaktadır. 2005 yılı itibariyle, bu kırsal kalkınma konusunda örnek ve önder A köyündeki toplam 400 dönümlük (40 hektar) ekilebilir alanın sadece 2.2 dönümü (0.22 hektar), yani %1'i bile bulmayan kısmı söz konusu faaliyet için kullanılmıştır (Tokuno, 2008: 44-49). Söz konusu kırsal kalkınma faaliyetlerine katılım bu oranlardan da açıkça belli olduğu gibi beklenilenin oldukça altındadır.

Diğer yandan ekonomik gelir açısından bakıldığında da farklı bir durum söz konusu değildir. Bu faaliyetten elde edilen yıllık gelir, yaklaşık 680bin Japon yeni, yani 2011 yılı Eylül ayı Yen-TL kuru itibariyle toplam da yaklaşık 16bin TL'dir. Bu rakam aylık gelire vurulduğunda kaba bir hesaplama her ay yaklaşık 1500 TL'lik bir geliri ifade etmektedir. Bu rakam, Japon Çalışma Bakanlığı'nın belirlediği aylık asgari ücretin yaklaşık 3bin TL (150bin Yen) olduğu, yeni işe girmiş üniversite mezunu bir bordrolu çalışanın yaklaşık 4bin TL (200bin Yen), üniversite profesörünün 15bin TL (900bin Yen), lise öğretmenininki ortalama 10bin TL (600bin Yen) aylık maaş aldığı bir ortamda, ne bir çiftçi ailenin temel geliri olabilir ne de köyde bir iş kurmak için yeterlidir. Sadece ek gelir olarak düşünülebilir.

Japon kırsalı için üzerine düşülmesi gereken öncelikli konuların başında gündelik hayatın sürdürülebilirliği gelmektedir. Bu noktada da, söz konusu kalkın(dır)ma politika ve faaliyetlerinin bizzat köyde yaşayanlarla, onların gündelik sorunlarıyla ilgisi somut olarak görülememiştir. Örneğin, yaşlıların bakımı, alışveriş ve ulaşım sorunları gibi somut ve güncel sorunlara çözüm noktasında bir katkısı tespit edilememektedir.

Günün Gerçeklerine Uygun Yeni Analiz Çerçevesinin Gerekliği

Bizce buradaki başarısızlığın arkaplanında yatan temel sebepler gözden kaçırılmaktadır. Japonya II. Dünya savaşı sonrasında yaptığı ekonomik kalkınma hamlesinin temelini kırsaldan gelen işgücünü koymuş ve başarılı olmuştur. Bu sebeple de, Japonya'da yapılan kalkınma projelerinde halen "Fazla nüfus=Ekonomik kalkınma" düşüncesinin etkisi güçlü bir şekilde görülmektedir. Ancak, Japonya'da bugün itibariyle nüfus fiilen azalmaya başlamıştır. Geleceğe

yönelik analizleri, kalkınma projelerini, bugüne kadarki “ne kadar çok insan, o kadar çok ekonomik kalkınma” algoritmasının dışında, güncel daha uygun bir çerçeve içerisinde değerlendirmek yeni bir bakış açısı kazandırabilir.

Japon kırsalını değerlendirirken, azalan nüfusun bir gerçek olarak kabul edildiği, sürdürülebilirliğe ilişkin proje ve bilimsel araştırmaların bu gerçeğin üzerine inşaa edildiği bir bakış açısının oluşturulması gerekliliği güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Küçülen kırsal üzerine çalışmalar Japonya’da her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmaların başında da Akira Ohno’nun 1990’lı yılların başında ortaya attığı ve Türkçe’ye *Sınırdaki Köy* (İngilizce: *Marginal Hamlet*, Japonca: *Genkai Shuraku*) olarak çevirmeyi uygun bulduğumuz kavram gelmektedir. Ohno’nun *Sınırdaki Köy* kavramı, Japon kırsalının demografik ve sosyal gerçeklerini temel alarak, köylerin yok olması sürecini sınıflandırmak için oluşturulmuştur.

Ohno’nun analiz çerçevesine göre, 65 yaş üstü nüfusun köyün toplam nüfusunun yarısından fazla olduğu; cenaze, düğün, dini bayram, tarla ekimi, yol temizliği gibi topluca yapılan etkinliklerin yapılamaz hale gelmeye başladığı köyler *Sınırdaki Köy* olarak tanımlanmıştır. Yine aynı sınıflandırma içerisinde, 55 yaş üstü nüfusun köyün toplam nüfusunun yarısından fazla olduğu ve evin ve aile mirasının devamlılığını sağlayacak bireylerin fazla bulunmadığı köyler *Sınırına Yaklaşan Köy* (*Jun Genkai Shuraku*) olarak, 55 yaş altı nüfusun köyün toplam nüfusunun yarısından fazla olduğu ve evin ve aile mirasının devamlılığını sağlayacak nüfusun var olduğu köyler *Sürdürülebilir Köy* (*Sonzoku Shuraku*) olarak tanımlanmıştır (Ohno, 2005). Ohno’nun yapmış olduğu bu sınıflandırma, günün gerçeklerini ortaya koymak ve alışlagelmiş “fazla nüfus=ekonomik kalkınma” algoritmasının yerine yeni bir bakış açısı getirmek açısından oldukça önemlidir. Halen, Japonya’da birçok sosyal politika ve bilimsel çalışma bu sınıflandırmayı temel alarak yapılmaktadır.

Ancak, her ne kadar Ohno’nun bu sınıflandırması yukarıdaki sebeplerden dolayı önem taşısa da, köylerin yok olması sürecini temel alması, sürdürülebilirlik üzerine bir yaklaşım getirmemesi ve sadece demografik yapı açısından köyün geleceğini irdelemesi noktalarında eksik kaldığı söylenebilir. Söz konusu sınıflandırmaya ilişkin ayrıntılı tartışma tarafımızdan

ayrı bir çalışma olarak yapılacaktır. Ancak, en azından Ohno'nun analiz çerçevesine ilişkin kuvvetli eleştirilerin son yıllarda bilimsel çalışmalar içerisinde yer bulmaya başladığını da belirtmek gerekmektedir (Ozsen, 2010; Yamashita, 2009; Hatamoto, 2010).

SONUÇ

1950'lerde başlayan hızlı ekonomik kalkınma süreci sonucunda 1970'lere gelindiğinde Japon kırsalı genel gidişatın aksine, halef yetersizliği, az doğurganlık, göç, evlenememe ve bağlı olarak tarımsal üretimin azalması gibi köyün geleceğini hem ekonomik hem de sosyal açıdan şekillendiren sorunlara gebe hale gelmiştir. Bu sürecin sonunda ise günümüz Japon kırsalında -sosyal ve ekonomik boyutlarıyla- sürdürülebilirlik sorununun kronikleşmeye başladığı açıkça görülmektedir. Kırsalın geleceğini şekillendirme noktasında ortaya konulan -kavramsal açıdan- yaklaşımların ve -uygulama açısından- sosyal politikaların artık günümüz gerçekleri ile uyuşmadığı noktaların arttığı düşünülmektedir. Gerçekçi yaklaşımların ve politikaların oluşturulabilmesi için öncelikli olarak yeni bir analiz çerçevesinin şekillendirilmesi gerekliliği, tarihsel süreç aktarılarak bu çalışmada ortaya konulmuştur.

Bu bağlamda, Japon kırsalının sürdürülebilirliğine ilişkin yeni bir bakış açısı geliştirilirken, sadece yaşlı nüfusun oranı ile sınırlı kalmayıp, kırsalda yaşayan ailelerin hane yapılarının, doğurganlık durumunun ve potansiyelinin de demografi boyut içerisinde ayrıntılı olarak irdelenmesi ve bir sınıflandırma yapılması gerekmektedir. Diğer yandan, yaşlı kırsaldaki bireylerin gündelik yaşamı ve merkez ile olan gündelik ilişkileri gibi sosyal hareketliliği belirleyen etkenlerin de analiz çerçevesi içerisinde bir boyut olarak ele alınması, kırsalı çok yönlü değerlendirebilmek açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, kırsalın geleceğini belirleyen -ama çoğunlukla göz ardı edilen- diğer önemli bir yön de ekonomik gelir yapısıdır. Bu bağlamda, hanelerin sadece tarıma bağlı kalmadan, tarım dışı gelir yapılarının da incelenmesi, sorunun geniş bir düzlemde tartışılabilmesi açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Son olarak, yukarıda belirtilen tüm boyutları içine alan ve köyün geleceğini analiz etmeyi amaçlayan geniş bir sınıflandırma yapılarak, daha gerçekçi ve derin bir analiz çerçevesi oluşturulması mümkün olacaktır.

Bu amaçla, bundan sonraki çalışmada, yukarıda bahsedilen analiz çerçevesinin ayrıntılı olarak ele alınması, Japon kırsalından yola çıkılarak sanayileşmiş toplumlarda kırsalın geleceği yeni bir perspektif dahilinde tartışılması planlanmaktadır.

SUMMARY

After the 2nd World War, Japan succeeded a great economic development, during that time social change has started in terms of both qualitatively and quantitatively. Japan researchers generally undertake this process from the side of economy and urbanization. Studies about Japan that are done in Turkey show the same tendency, too. Mostly Japanese modernization is taken into account and qualitative and quantitative rural change, recent existing problems and analysis of the ‘forgotten’ rural for tomorrows are ignored.

For this reason, this study considers the rural which is the main factor for supporting Japanese modernization. In this study, firstly the general structure of Japanese society is considered theoretically. Especially, production relations in Japanese rural, family structure and social relationships are analyzed by mainly considering Japanese theorist’s approaches. After that, Japan before and after the 2nd World War and existing changes are explicated by supporting with various data. And then, socio-economic problems that were raised after 1960’s in rural are discussed. In 1960’s with the increase in the migration to urban, extended family structure is changed; decreases in households are become visible. Direct proportion with the population structure, agricultural production is also started to decrease. These problems came until today by getting deepen and resulted in the sustainability problem. Today, Japanese rural encounter with some problems such as aging, low fertility, decreasing production capacity, lack of succession which affect sustainability of the rural. In order to provide the sustainability of the rural, government and local administration develop various social policies and projects; bureaucratic association and non-governmental organization (NGO) supported by the government are trying to apply these projects.

In this context, in the final part of the study, current approaches to tomorrows of the rural and analysis outline are analyzed. However, in the center of these policies urban dwellers that

have no relation with the rural are being placed. On the other hand, second and third generation of family who moved to urban are never considered within this project. For example, elder people who continue in their daily life in the rural are being considered with the modern urban society perspective and aging theories and taken into account as 'retired' people. On the other hand, rural women who are outside of the center in terms of sustainability projects that are mentioned above are also forgotten. As it is seen, while most actors who are supposed to be inside of the project are left outside, there are many irrelevant people to the rural. Therefore it can be said that it is not possible to solve sustainability problem within this kind of framework.

Because of this reason, in the final part of this study, some approaches concerning current rural development and sustainability are being criticized in general terms. Moreover, the analyzed framework, which is necessary for understanding the future of the rural, must be placed on more realistic platform by considering objective standards. In other words, it is emphasized that a new perspective must be developed. It is planned that a detailed discussion on the mentioned new perspective will be done in the next study.

NOTLAR

Ronald Dore tarafından yapılmış bir kaç çalışma için, bkz: ‘*City Life in Japan*’, 1958; ‘*Shinohata: Portrait of a Japanese Village*’, 1978; ‘*Social Evolution, Economic Development and Culture: What it means to take Japan seriously*’, 2001. Diğer yandan, Robert J. Smith’in Japonya çalışmalarından en bilineni için, bkz: ‘*Kurusu: The Price of Progress in a Japanese Village: 1951-1975*’, 1978. Savaş öncesi Japon kırsalına ilişkin saha çalışması olarak John Embree’nin ‘*Japanese Nation a Social Survey*’, 1975 ve ‘*Suye Mura*’, 1939.

² Bu çalışmalarla ilgili olarak, A. Mete Tuncoku’nun ‘*Türk ve Japon Modernleşmesi –Yabancıların Rolü*’, 1996; H. Can Erkin’in ‘*Geçmişten günümüze Japonya’dan Türkiye’ye Bakış*’, 2004; Selçuk Esenbel’in ‘*Japonya’da Toprak Düzeni ve Kapitülasyonlar*’, 1984 eserleri incelenebilir. Ayrıca, eğitim ve kültür boyutları ile Japonya tartışmaları için, Bozkurt Güvenç’in ‘*Japon Kültürü*’, 1980; S. Esenbel & B. Güvenç & P. Otkan’ın ‘*Japon Eğitimi*’, 1990 çalışmaları ve Ahmet Cihan’ın ‘*Japonya’da Eğitim, Kültür ve Modernleşme*’ eseri örnek verilebilir.

³ Japon geleneksel köy toplumunda yaş, cinsiyet, din, ekonomi temelli birçok sosyal grup bulunmaktadır. Bu gruplar, köyün gündelik yaşantısı içerisinde bir çok işleve sahiptirler ve bazıları şu şekildedir: Yaşlı grubu, genç grubu, kadın grubu, bağlı bulunulan tapınağa göre ayrılan dini cemaatler, itfaiye grubu, genç kızlar grubu, tarım ürünlerine göre ayrılmış üretim grupları, çocuk grubu, v.b.

⁴ Bu terim, Japon sosyolog Eitarô Suzuki (1883-1966) tarafından, köyde yaşayanların toplumsal davranış kalıplarını ve bu davranışların köyün kültürel-tarihi birikimi ile olan ilişkisini açıklamak amaçlı ortaya konulmuştur. Çalışmanın ilerleyen aşamasında daha ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

⁵ “NEET” terimi, İngilizce’deki Not in Employment, Education or Training tanımının kısaltması olup, Japonya’da herhangi bir üretim sürecinde bulunmayan 15-34 yaş arası kişileri tanımlama amaçlı kullanılmaktadır.

“Freeter” terimi kadrolu çalışmayan, yarım zamanlı ve/veya mevsimlik işler ile geçimini sağlayan bireyleri tanımlamak için kullanılmaktadır. 1991 yılındaki Japon Çalışma Bakanlığı araştırmasına kadar tam olarak bir başlık altında tanımlanmayan ve sadece çalışma şekline bağlı olarak sınıflandırılan ‘freeter’lar, 1991 yılındaki araştırma sonucunda 15-34 yaş arasında öğrenci olmayan bireylere indirgenmiştir.

Özellikle 2000’li yıllara gelindiğinde, Japon toplumunda sosyoekonomik ayrışmanın çok büyük boyutlara ulaşması sonucu, medya tarafından sıklıkla kullanılmaya başlayan “Working Poor” tanımı, objektif verilere dayanan bilimsel bir tanım değildir. Daha çok yazılı ve görsel basın tarafından, maaşlı çalışan olduğu halde gündelik yaşantısını ekonomik anlamda sürdürmekte zorlanan sosyoekonomik sınıfı anlatmak için kullanılmakta olan bir medya terimidir. Ancak, sosyal bilimler alanında sınıfsal ayrışma, ekonomik sorunlar üzerine çalışan bilim adamlarının çalışmalarında da zaman zaman söz konusu terime rastlanmaktadır.

⁶ İngilizce’ye ‘Prefecture’ olarak tercüme edilen bu terim sözlük anlamı ile ‘Eyalet’ terimine eş gelir. Ancak gerek yönetim bağlamında bir federatif yapının olmaması, gerekse bütçenin merkezi yönetim (parlamento) tarafından idare edilmesi (sadece uygulamanın yerel yönetimler tarafından yapılması) sebebiyle, bu çalışmada eyelet terimi yerine vilayet terimi tercih edilmiştir.

⁷ Neden böyle bir gruba gerek duyulduğu noktasında birçok açıklama getirilebilir. Bunların en gerçekçi duranı ise, kültürel donelerle açıklanabilir. Japonların ‘iç-dış’ ya da ‘biz-ötekiler’ veya ‘grup içi- grup dışı’ bilincinin ve ayrımının tarihten gelen bir birikimle aşırı kuvvetli olması, onların mümkün olduğunca ‘öteki’ne ricada bulunmaması, mümkün olduğunca ‘minnet-şükran borcu’ olmadan öteki ile ilişkilerini sürdürmeye çalışmalarına yol açmıştır. Grup üyeleri ile tüm yaşamsal sorunları halletmeye çalışmak, doğal süreç içerisinde bir organizasyonlaşmayı getirmiş, cenaze gibi öncesinde ve sonrasında birçok ritüel bulunan ve hazırlık gerektiren ‘etkinlikleri’ grup organizasyonu içerisinde halletme bilincini geliştirmiş olabilir. Cenaze gruplarının oluşumunun arka planında böyle bir kültürel yapının olma olasılığı yüksektir. Diğer taraftan, cenaze grubu ve doğal olarak Koaza’nın oluşumu, tarihsel süreç

içerisinde başka olgu ve/veya organizasyonlarla da ilişkili olma ihtimali düşünülmelidir. Japon köylerinin içinde küçük gruplardan oluşması, Japon tarihinde 'Gonin Gumi' (五人組) olarak geçen 'Beşli Grup' ile ilişkili olabilir. Ayrıca, Japonların grup içi sorumluluk, yetki, hak, hiyerarşik ilişki durumları da bu 'Beşli Grup' ile oldukça ilişkili gibi görünmektedir. Bu 'Beşli Grup', özellikle Edo döneminde (1688 - 1703), düzeni koruma amaçlı, çiftçi ve küçük esnafa yönelik uygulanan bir sistemdi. Görünürde vergi sistemi olarak işleyen bu yapıda, şekilsel olarak, köy ve kasabalarda yanyana yaşayan beş hane reisi (doğal olarak beş aile), aynı grup içinde birbirine bağlanır ve vergi vermeme, kaçırma durumlarında sorumluluk bu beş ailenin ortak sorumluluğu olarak kabul edilirdi. Bu yolla vergi sisteminin sağlıklı çalışmasının amaçlandığı söylenir. Ancak, işin aslına bakıldığında, bu 'ortak sorumluluk-karşılıklı kontrol-karşılıklı yardım' yapısı ile, genel anlamda toplumsal bir baskı mekanizması geliştirilmiş, yerel idarenin ve toprak sahiplerinin halk üzerindeki hakimiyeti daha kolay hale getirilmiştir. Bununla birlikte, geleneksel Japon toplum yapısının temel öğelerinden olan, sorumluluk, hiyerarşi, grup içinde birey, grupçu yaklaşım, v.b, başlıklar, bu sistemle daha da güçlenmişlerdir. Cenaze grupları ile ilgili olarak bir not olarak şu da eklenmelidir. 1955 sonrasındaki sanayileşme süreci içerisinde, diğer işlevlerin çoğunda olduğu gibi, cenaze de bir sektör haline gelmiştir. Buna bağlı olarak, günümüzde cenaze işleri, öncesi ve sonrasındaki tüm organizasyonlar, köyde dahi çoğunlukla özel cenaze organizasyon şirketlerine yaptırılmaktadır.

⁸ Orjinal metinde geçen 'kokoro' kelimesi, Türkçe'de sözlük anlamı olarak kalp, yürek, gönül kelimelerine çevrilmektedir. Ancak, orjinal metinde anlatılmak istenenin, Japonların düşünce yapısının ve davranış kalıplarının temelini oluşturan soyut ve kelimelere dökülemeyen bir olgu olması sebebiyle, bu metinde 'ruh' kelimesi kullanılmıştır.

⁹ Belediye İtfaiye Müdürlüğü'nün ya da resmi birim olarak yangın söndürme biriminin bulunmadığı yörelerde, (genellikle 20-40 yaş arası) yöre insanları tarafından sivil inisiyatifle kurulan sosyal yaş gruplarından bir tanesidir. Köyün gençlerinin bu topluluğa girmesi sosyal bir kural olarak genel kabul görmektedir. Aynı zamanda gençlerin köy içerisinde belirli zamanlarda biraraya gelmesi ve tatbikat yapması vasıtasıyla, hem yangına karşı organizasyonel bir hazırbulunuşluk sağlanmakta hem de köy gençlerinin grup içindeki etkileşimleri gelişmekte,

karşılıklı sorumluluk ve yetki anlayışı pekişmektedir.

¹⁰ Bu yetki, sorumluluk ve haklar erkek çocuk yoksa ilk kız çocuğa verilmekteydi. Ancak, evlilik dışı dünyaya gelmiş erkek çocuk olduğu durumlarda ilk kız çocuk değil, evlilik dışı erkek çocuk öncelikli hak sahibi olmaktadır.

¹¹ Japonca'daki 'chan (çan)' eki, genellikle samimiyet anlamını içerir ve yakın kişilerin adlarına, sıfatlarına eklenir. 1960'ların ortalarından itibaren, kente yoğun göç sonucu, evde genel itibarıyla dede (**Ojiichan**), nine (**Obāchan**) ve annenin (**Okāchan**) kalması, bu bağlamda tarım faaliyetlerinin de bu 3lü tarafından devam ettirilmesi sonucu, genç erkek işgücünün tarımsal faaliyetlerden uzaklaşmasını ve tarımsal faaliyetlerin o güne kadar süreç dışında kalmış bu 3lü tarafından üstlenilmiş olduğunu belirtmek amaçlı, üç anlamındaki '**san**' ve samimiyet eki '**chan**' kullanılarak "**sanchan tarımı**" terimi kullanılmaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

ADACHI, İkutsune

1981 **Kasochi Saisei no Michi** (Kırsal Bölgenin Yeniden Yapılandırılması). Tokyo: Nihon Keizai Hyoronsha Yayınları

ADACHI, İkutsune ve KONDO Yasuo

1985 **Sonzoku Kouzouron** (Kırsalın Yapısı). Tokyo: Nobunkyo Yayınları

ARIGA, Kizaemon

1969 **Ariga Kizaemonchosakushu, Minzokugaku-Shakaigaku Houhouron** (Ariga Kizaemon Eserleri Derlemesi, Halkbilim-Sosyoloji Yöntemleri). Vol. 8, Tokyo: Miraisha Yayınları

FUKUTAKE, Tadashi

1964 **Nouson Shakai** (Japon Kırsalı). Tokyo: Tokyo Üniversitesi Yayınları

FUKUTAKE, Tadashi

1972 **Nouson Shakai to Shakai Mondai** (Japon Kırsalı ve Toplumsal Sorunlar). Tokyo: Tokyo Üniversitesi Yayınları

HASEGAWA Akihiko

1986 **Nouson no Kazoku to Chiiki Shakai** (Köy Ailesi ve Yöre Toplumunu). Tokyo: Ochanomizu Shobo Yayınları

HATAMOTO, Yusuke

2010 “Critical Study on Marginal Village Theory : from local area promotion to local community-based welfare : focus on a survey on the aged life at Tokuji in Yamaguchi city”. **Bulletin of Faculty of Human and Social Services**, Vol. 5,p.1- 15

HAYASHI, Shigeru

1959 “Nouson Jinkou no Chii to Kouzou (Kır Nüfusunun Yeri ve Yapısı)”. Shigeru Nojiri (Ed.), **Nouson no Jinko** (Kır Nüfusu) içinde s.15-53, Tokyo: ChuoKeizai Yayınevi.

HONDA, Tatsuo

- 1983 “Nouson Jinkou Mondai no Shitsuteki Bunseki (Kır Nüfus Sorunlarının Nitel Analizi)”. Sadako Nakayasu (Ed.), **Shouwa Kouki Nougyou Mondaironshuu** (Geç Showa Dönemi Tarım Tartışmaları) içinde s. 5-52, Tokyo: Köy Kültürü Kurumu Yayınları

KAJII, Isoshi

- 1983 “Nouson no Jinkou (Kırsal Nüfus)”. Sadako Nakayasu (Ed.), **Shouwa Kouki Nougyou Mondaironshuu** (Geç Showa Dönemi Tarım Tartışmaları) içinde s.69-124, Tokyo: Köy Kültürü Kurumu Yayınları

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries of Japan

2005 **Census of Agriculture and Forestry**

<http://www.maff.go.jp/j/tokei/census/afc/2010/05houkokusyo.html>

NAGANO, Yukiko

- 2007 “Nougouseisansoshiki to Kengyoka 4: Kazoku Kousei no henka to Kengyouka (Tarımsal Üretim Organizasyonları ve Tarım Dışı İşe Yönelme 4: Aile Yapısındaki Değişim ve Tarım Dışı İşe Yönelme)”. Ikegami Koichi (Ed.), **Mura no Shigen wo Kenyuu Suru** (Köyün Kaynaklarını Araştırıyoruz) içinde s. 161-170, Tokyo: Japon Köy Araştırmaları Derneği Yayınları

NAKASHİMA, Masaya

- 2000 “Murabitotachi no Koudo Seichou: Mazushisa karano Dasshutsu (Köylülerin Yüksek Hızlı Kalkınması: Yoksulluktan Kaçış)”. Masahito Suzuki (Ed.), **Koudoseicho no Shakaigaku** (Yüksek Hızlı Ekonomik Kalkınma Sosyolojisi) içinde s. 134-152, Tokyo: Sekai Shisousha Yayınları

NAMİKİ, Masayoshi

- 1959 “Nouson Jinkou no İdou (Kırsal Nüfusun Göçü). Shigeo Nojiri (Ed.), **Nouson no Jinko** (Kır Nüfusu) içinde s. 53-90, Tokyo: Chuo Keizai Yayınevi

NAMİKİ, Masayoshi

- 1986 **Teigen: Kore karano Nouson Koureika Taisaku** (Öneri: Gelecekte Kır Toplumunun Yaşlanmasına İlişkin Politikalar). Tokyo: Japon Tarım ve Ormancılık İstatistik Kurumu Yayınları.

OHNO, Akira

- 2005 **Sanson Kankyo Shakaigaku Josetsu** (Köy Çevre Sosyolojisi'ne Giriş). Tokyo: Nobunkyo Yayınları

OZSEN, Tolga

- 2010 **A Study on Sustainability Problem of Japanese Rural Society in Decreasing Population Era: From the Aspect of 'Compactization'**. Tokyo: Yushodo Press

SAKUMA, Masahiro

- 2007 "Mura no Henka 2: Nougyou no Kindaika to Mura no Henka (Köyün Değişimi 2: Tarımın Modernleşmesi ve Köy Değişimi)". Hiroyuki Torigoe (Ed.), **Mura no Shakai wo Kenkyuu Suru** (Japon Kırsalını Araştırıyoruz) içinde s. 47-54, Tokyo: Japon Köy Araştırmaları Derneği Yayınları

SHIRAKASHI, Hisashi

- 1982 "Nouson Shakai no Hensen to Nouson Mondai (Köy Toplumunun Başkalaşımı ve Kırsal Sorunlar)". Fuse, T.; Iwaki, S.; Kamada, T (Ed.), **Nihon Shakai no Shakaigakuteki Bunseki** (Japon Toplumunun Sosyolojik Analizi) içinde, s. 106-119, Tokyo: Akademia Yayınları

SUZUKI, Eitaro

- 1940 **Nihon Nouson Shakaigaku no Genri** (Japon Köy Sosyolojisi Temel Prensipleri). Tokyo: Miraisha Yayınları

SUZUKI, Eitaro

- 1953 **Nihon Nouson Shakaigaku Youron** (Japon Köy Sosyolojisi'ne Giriş). Tokyo: Jichosha Yayınları

TOKUNO, Sadao

- 2008 "Urban-Rural Interchanges on Rural Promotion: Feasibilities and Limitations of Green Tourism within Social Policies and Actual Circumstances". **Annual Bulletin of Rural Studies**, Vol. 43, p. 44-79

TORIGOE, Hiroyuki

- 2000 **İe to Mura no Shakaigaku** (Kökaile ve Köy Sosyolojisi). Tokyo: Sekaishiso Publishing.

TORİGOE, Hiroyuki

- 2008 **Sazae-san'teki Kominiti no Housoku** (Sazae-san Topluluğunun Kuralları).
Tokyo: NHK Books, No: 246

TSUKİYAMA, Hideo

- 2007 “Mura no Henka 3: “Kasoka to Mura no Henka (Köyün Değişimi 3: Köyde Nüfus Azalması ve Köyün Değişimi)”. Hiroyuki Torigoe (Ed.), **Mura no Shakai wo Kenkyuu Suru** (Japon Kırsalını Araştırıyoruz) içinde s. 54-63, Tokyo: Japon Köy Araştırmaları Derneği Yayınları.

YAMASHITA, Yusuke

- 2010 “The Succession of family and subsistances of rural community: from the study of the depopulated area in Aomori District”. **Annual Bulletin of Rural Studies**, Vol. 45, p. 164-200.

ZHENG, Tan

- 2006 “Migration of Rural Over Population and Formation of Urban Labor Force in Modern Japan”. **The Journal of the Study of Modern Society and Culture**, Vol: 39, p.157-172.

